

סליחה, למה שאסלח: האם ה' באמת סולח מדי שנה?

ליל יום הכיפורים בקהילה גדולה בארצות הברית. בית הכנסת מלא מפה לפה, 500 מתפללים למטה ו-500 מתפללות למעלה. הרב מטפס את מדרגות ארון הקודש ומתכונן לתת את הדרשה החשובה בשנה. הרב פותח בשאלה לקהל: "למי מהמתפללים אין שונאים?" "מי כאן אדם שמוחל וסולח לכולם ואינו שונא איש?" אף אצבע לא מורמת. הרב בהלם. אלף איש באולם ואין אחד שאין לו שונאים. הרב מנסה שוב: "רבותי וגבירותי, מי כאן אדם שנותן אמון באנשים ואינו שונא אף אחד?" לפתע זז הווילון בעזרת הנשים, אישה קשישה בת 95 מתרוממת בקושי ואומרת בקול חלוש: "לי אין שונא".

הרב מגיב בחיך גדול: "הנה אישה מבוגרת שלמדה ממרום-גילה למחול ולסלוח ולכן אין לה אף שונא". הווילון בעזרת הנשים זז שוב. "לא זאת הסיבה כבוד הרב, כולם כבר מתו..."

אחד האתגרים המורכבים בחיינו הוא לסלוח לאדם שפגע בנו. אנחנו מתקשים למחול על כבודנו ולהיטיב בעיניים של חבר שגרם לנו השפלה. אדם כזה שלצורך העניין הפר את האמון שהענקנו לו וגרם נזק כספי או אחר, אדם שעלב בנו ברבים והכריז על פגם אישי שאנו לוקים בו או כשמדובר בדמות בעלת סמכות בעבודה שיכולה לקדם אותנו ואינה עושה זאת.

הקושי למחול ולסלוח הוא הגיוני לחלוטין ונובע משתי סיבות: ראשית, מתחושת ה**בגידה**. אדם שפגע בנו מבטא בעצם כי **אנו לא קיימים מבחינתו**. הוא יכול להתחייב דבר אחד ולמחרת לזרוק אותנו מכל המדרגות. לכן עצם תחושת הקיום תובעת נקמה. מעבר לכך, קשה לקבל את בקשת הסליחה בתור **פיצוי מוצדק**. הפגיעה גרמה **נזק**. היא עוללה הפסד כספי או נפשי ואיננו מוכנים לקבל את העובדה שבקשת סליחה מילולית תהווה פיצוי הוגן עבור הנזק. שברת? תשלם! אל תבקש סליחה!.

וכאן עולה שאלה עצומה שאמורה להטריד כל אדם חושב שמחובר לו ראש מעל הכתפיים: מדוע האלוקים נוהג אחרת? מאיזו סיבה ה' יצר את מנגנון ה"תשובה" ומעניק הזדמנות חדשה מדי שנה?

הגנרל נורמן שוורצקופף היה מפקד הכוחות האמריקאים במלחמת המפרץ. פעם שאלו אותו אם יהיה מוכן לסלוח לרודן סאדאם חוסיין כאשר ילכוד אותו? שוורצקופף הגיב כי האלוקים הוא זה שמעניק סליחה ואילו תפקידו הוא להפגיש את סאדאם חוסיין עם האלוקים...

הבה נרד יותר לפרטים ונשים לב לכוח הכפרה של התשובה:

1. יומא פו,א: שלשה חילוקי כפרה הן ותשובה עם כל אחד: עבר על מצוות עשה ושב [לא הניח תפילין במזיד] - אינו זז משם עד שמוחלים לו ... עבר על מצוות לא תעשה [אכל בשר בחלב או חזיר] ועשה תשובה - תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר ... עבר על כריתות ומיתות בית דין [כמו חילול יום הכיפורים, איסורי עריות במזיד מול עדים והתראה] ... תשובה ויום הכיפורים תולים וייסורים ממרקים.

למדנו כי בכל הנוגע למצוות עשה ולא תעשה – התשובה (ביחד עם קדושת יום הכיפורים) גורמת **למחיקה מוחלטת של העבר**, להסרת חטאים ומרידות של **שנה שלמה**. ואפילו בנוגע לעוונות החמורים שמחייבים כריתות ומיתות בית דין – התשובה גורמת **להקלה בעונש**.

יתירה מכך: הגמרא אומרת דבר יותר מדהים. לעיתים אדם חוטא ופוגם כל כך עד שאין לו תקווה בעולם הזה. עונשו נגזר והוא מוכרח לכפר על חטאיו באמצעות מיתה. כאן היה אפשר לצפות לכריתת הקשר בין נשמתו לקב"ה, אולם האמת היא הפוכה: הוא **אינו נכרת לעולם**. ה' אינו זורק איש מתחת גלגלי הרכבת. לאחר שהחוטא שב בתשובה ומקבל עונשו, נשמתו זוכה לעתיד חדש בגן עדן.

כך מספרת הגמרא על ימיו האחרונים של שאול המלך. כחלק מהמרדף המבוהל אחרי דוד הצעיר, שאול הרג את אנשי נב עיר הכוהנים, בהם אחימלך הכוהן הגדול ועוד 85 כוהנים שהעזו לארח את

דוד ולתת לו לחם ומשקה. כיון שכך, נגזר עליו משמים עונש מוות. בימיו האחרונים בעולם, שאול הסתבך במלחמה קשה מול הפלישתים וידע שהוא אבוד. אין לו לאן לברוח. בייאושו הלך לבעלת אוב בעין דור וביקש ממנה 'לתקשר' עם נשמתו של שמואל הנביא ולהבין מה עליו לעשות. היא 'הורידה' את נשמתו של שמואל ושמעה ממנו את המשפט הבא:

שמואל א כח, יט: מחר אתה ובניך עמי – רד"ק: אתה ובניך עמי: שתהיו מתים כמו שאני מת, אבל דרשו בו חכמים בגמרא: **עמי במחיצתי** [של שמואל הנביא בגן עדן] ובשכר שתדל למלחמה על מנת למות ולא תברח יכופר לך עוון נוב עיר הכהנים ותהיה עמי במחיצת הצדיקים.

וכך דבריו המעוררים והנלכדים של הרמב"ם (וראו משל יפה בהערה¹):

תשובה ז, ד: ואל ידמה אדם בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העונות והחטאות שעשה, אין הדבר כן, אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם.

והשאלה הגדולה היא: מדוע ה' מקבל את הסליחה? למה מעניק שוב ושוב הזדמנות שנייה? ובקיצור: **מדוע ה' מאמין לבקשת הסליחה שלנו?**

והרי בכל חטא מתרחשות שתי הפגיעות החמורות שהוצגו לעיל: ראשית, חטא הוא **בגידה** בקב"ה. כפי שאומרים בנוסח הווידי: "אשמנו, **בגדנו**". ה' ציווה להניח תפילין ואנחנו אמרנו: "מצטער, לא בא לנו". הוא אסר לאכול בשר בחלב ואנחנו בחרנו למרוד בציווי. הוא אסר לדבר לשון הרע ואנחנו צפצפנו על דבריו. והרי לבגידה אמור להיות מחיר כואב. "**אסורה לבעל ולבועל**". הקשר אינו יכול להימשך כאילו לא קרה דבר. בגידה היא מעשה בלתי-הפיך **שכורת** את הקשר בין בני הזוג².

שנית, מדוע ה' מסתפק בבקשת מחילה בפה? הרי העוון גורם ירידה נפשית בנו ומחולל נזקים שונים בעולם? למה הדבר דומה: לאדם שמדבר שוב ושוב בטלפון בנהיגה ויטען בפני השופט כי הוא מבקש מחילה. אז מה? סיכנת חיים ועליך לשלם **במעשה ממש**. אי אפשר לפתור בעיות עם **דיבורים**.

המדרש מנסח היטב את הפלא באפשרות התשובה וכיצד היא עומדת כנגד כל כללי הפסיקה³:

2. פסיקתא דרב כהנא שובה ז: שאלו לחכמה: החוטא מה עונשו? אמרה להם: 'חטאים תרדוף רעה'. שאלו לנבואה: החוטא מהו עונשו? אמרה: 'הנפש החוטאת היא תמות'... שאלו לקב"ה החוטא מה עונשו? אמר להם: **יעשה תשובה ויתכפר לו**, הדא הוא דכתיב: 'טוב וישר ה'.'

והנה תמיהתו החדה של רבי יוסף אלבו **בספר העקרים ד, כז:** בעניין התשובה ישנו ספק גדול: אחר שנעשית העבירה בפועל, מה תועיל התשובה בחרטה ובווידי? וכי ההורג את הנפש או המחלל את השבת... תשוב נפש הנרצח אליו **בווידי וחרטה?** או השבת המחוללת תשוב ותישמר בזה?! הרי זה דומה למי שסתר הבית וחוזר ובונה אותו **בדיבור בפיו!** והרי **לא ייבנה ברוב דברים!** ואם כן היאך תספיק תשובה כזו למרק החטא שנעשה בפועל?

¹ מדרש קהלת רבה מסכם את **הזדמנות התשובה** במשל הבא: שודדים הפילו את חתנתם על האזור. המלך שלח יחידה צבאית מובחרת והם תפשו את השודדים והכניסו אותם מאחורי סורג ובריח. אמנם חבורת השודדים חפרה מנהרה תחת הכלא וברחה, רק אחד מהם חשש לברוח ונשאר בתא הכלא. המלך נדהם מהבריחה וביקש לראות בעצמו את המנהרה שחפרו. הוא נכנס לתא הכלא, ירד למנהרה, חצה אותה הלוך וחזור וכשעלה בחזרה למעלה, ראה את השודד היחיד שחשש לברוח. אמר לו המלך בזלזול: טיפש שכמותך, יכולת לברוח דרך המנהרה ולהיות עכשיו משוחרר לחופשי כמו חבריך... וכך אומר ה' לרשעים, טיפשים שכמותכם, נתתי לכם את ההזדמנות לשוב ומדוע לא ניצלתם אותה?

² **דוגמא חזקה לכך:** מגילת אסתר מספרת על הסירוב הראשוני של אסתר ללכת למלך וזאת למרות הסכנה האדירה שריחפה על כל בני עמה. הגמרא מסבירה (מגילה טו) כי אסתר הייתה **נשואה למרדכי** ולכן כאשר תלך למלך **מרצונה** (ותשכב עמו) **תתנתק ממרדכי לנצח** ולא תוכל לשוב עוד. וזהו שאמרה: "כאשר אבדתי אבדתי" – "כשם שאבדתי מבית אבא, כך אובד ממך". היינו שיש מעשים שהם בבחינת "בגידה" בלתי הפיכה.

³ זה הרעיון העומד מאחורי הסיפור עם מנשה המלך שהמלאכים סגרו את הרקיע כדי למנוע ממנו את אפשרות התשובה ורק הקב"ה חתר לו פתח. שכן ישנם מצבים שאין להם תקנה על פי כללי הענישה.

ברור, אפוא, כי מצוות התשובה היא לא רק מצווה בכלל המצוות. מדובר בבשורה מהפכנית הנוגעת לעצם החיים האנושיים. בהענקת אפשרות התשובה, הקב"ה מעניק מבט מעצים על **מהות האדם**, מה שאמור להשפיע על כל המעגלים של מערכות היחסים האנושיים. ובעומדנו בערב ח"י אלול, "יום ההולדת של החסידות", אין מתאים יותר מלעסוק בתפיסת התשובה על פי המחשבה החסידית.

ב. לפני שנכנסים לעניין, חובה עלינו לברר את **מעשה התשובה ההלכתי**. אנו מדברים על הצורך לשוב בתשובה ועל ההזדמנות שהתשובה נושאת בכנפיה - אך כיצד שבים לפי ההלכה? מה עלינו לעשות בפשטות בימים הללו של חודש התשובה והרחמים?

ידוע סיפור הגמרא על רבי אלעזר בן דורדייא, שהיה חוטא סדרתי, שטוף בתאוה שלא הייתה אישה חוטאת שלא חטא עמה. פעם שמע על אחת שגרה במקום רחוק ולוקחת שכר רב במעשיה. הוא עשה את כל הדרך עד לשם ובתוך הדברים אמרה בביטול כי אין לו עוד תקנה. הוא ירד כל כך נמוך שהאלוקים לא יכפר לו. הוא נדהם לשמוע זאת, יצא החוצה, הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכייה עצומה עד שיצאה נשמתו. יצאה בת קול ואמרה: רבי אלעזר בן דורדייא מזומן לחיי העולם הבא.

יש מהראשונים הלומדים כי זה עיקר מעשה התשובה: לכאוב ולזעוק בבכייה על העבר. החוטא אמור לשים מול עיניו את העונש הנורא שמגיע לו על מעשיו, עד שהכאב והפחד מהצפוי לו יזעזעו את גופו ונשמתו ויעקרו כל רושם של הנאה ותענוג מהחטא⁴.

3. שערי תשובה לרבנו יונה א': העיקר הראשון: החרטה, יבין לבבו כי רע ומר עזבו את ה' וישיב אל לבו כי יש עונש ונקם ושלם על העוון ... ויתחרט על מעשיו הרעים ויאמר בלבבו מה עשיתי? איך לא היה פחד אלוקים לנגד עיני? העיקר השני: עזיבת החטא, יעזוב דרכיו הרעים ויגמור בכל לבבו כי לא יוסיף לשוב בדרך הזה עוד. העיקר השלישי: היגון, יגדיל יגון בלבבו ... ויאנח במרירות לב.

אולם הרמב"ם כותב דבר הפוך בתכלית:

רמב"ם הלכות תשובה ב,ב: ומה היא התשובה? שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בליבו שלא יעשה עוד ... וכן יתנחם על שעבר.

אם רבנו יונה תבע לזעוק על העבר, הרמב"ם תובע (בעיקר) **לשכוח מהעבר**, להסיר אותו לגמרי ממחשבתו ותמורת זאת, להתעסק עם **העתיד** ולקבל החלטה נחושה שמה שהיה – לא יהיה עוד. עבודת חודש אלול לפי הגישה הזו, היא להחליט שהשנה הבאה **תהיה שונה לגמרי**.

רק בשלב השני, לשם שלמות תהליך התיקון, חובה לומר נוסח ווידוי ובו להביע צער וחרטה על מה שהיה. (וגם כאן לא הזכיר הרמב"ם לשונות קשים כמו "יגון ואנחה" כרבנו יונה).

דוגמה להבדל בין שתי השיטות: נניח אדם שהבטיח לילדיו שישבו הביתה מוקדם ולא שב. לפי רבנו יונה, העיקר הוא להצטער על מה שהיה ולחוש את הכאב של ילדיו. אולם לפי הרמב"ם, אותו אדם **עוד לא התחיל את מעשה התשובה**. העיקר הוא להחליט **שמחר הוא כן יבוא בזמן**. לקבל החלטה נחושה שהוא משנה את דרכיו בפועל. ורק אחר כך יתעסק עם ווידוי ובקשת מחילה.

וכך דבריו הידועים של רבנו הזקן בתחילת אגרת התשובה:

⁴ **בדיחה**: החוטא של העיירה החליט לשוב בתשובה. הוא שאל את הרב מה יעשה ויתכפר לו? אמר הרב כי עליו לקחת כוס מים, לטפטף לתוכה שני לימונים שלמים ולשתות את הכוס בלגימה אחת. "זוהי יכפר לי על החטאים", שאל האיש בהתלהבות?! – "לא, אבל זה ימחק לך את החיוך מהפנים"...

אגרת התשובה פ"א: מצוות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד (כדאיתא בגמרא סנהדרין [שרשע הפסול לעדות, נחשב צדיק ברגע שקיבל על עצמו לעזוב החטא]) ... ולא כדעת ההמון שהתשובה היא התענית (וייסורים על העבר) ... רק [לשלמות התשובה צריך] וידוי ובקשת מחילה.

הנה סיפור שמימי שיכול להוות דוגמא לדברים (רבות מופתי 16): האדמו"ר רבי ישראל הגר מוויז'ניץ שבת לפני שנים רבות בביתו של 'חסיד פולין' עשיר בלוס אנג'לס ואותו חסיד היה מקורב לחב"ד. האדמו"ר סיפר כי בכוונתו לנסוע לפגישת יחידות אצל הרבי. אותו חסיד השיב כי "מהרבי מלובאוויטש צריך להיזהר, הוא יודע מה מעשיך במרחק של אלפי קילומטרים".

האדמו"ר לחץ על האיש להסביר את כוונתו. הוא סיפר כי פעם שהה תקופה ארוכה בבית רפואה בקליפורניה והייתה שם אחות גויה שהתמסרה לטפל בו. משום-מה נכנס לו שגעון בראש לברוח עמה אתה מבית הרפואה ביום האחרון של האשפוז וכך הם סיכמו ביניהם. ביום שישי האחרון שם, כמה ימים לפני תום האשפוז, הוא נקרא לטלפון בעמדת הקבלה של האחיות. על הקו היה הרב חודקוב, מזכירו האישי של הרבי והוא אמר כי הרבי הורה לו לעשות סבב טלפוני ולאחר את בית החולים בו הוא מאושפז. הרבי מצווה אותו לקום מהמיטה ולעזוב מיד את בית החולים.

הוא ניסה להתנוכח ולומר כי עליו להיות מאושפז עד יום שלישי, ובכלל הדרך לביתו ארוכה והוא יגיע דקות ספורות לפני שבת, אך הרב חודקוב הרים את קולו ואמר: "אל תתחכם, תקום ותשוב לביתך". "היה לי קשה לציית, סיים האיש, אך הפחד מכך שהרבי רואה אותי במרחק אלפי מיילים, החרידו את נשמתו ושניות לפני כניסת השבת הייתי בבית".

זה בעצם מעשה התשובה: **לקום ולשנות**. לפחות בשלב הראשון אין זמן לשבת ולבכות על מה שהיה, אלא פשוט להחליט בהחלטה נחושה כי השנה הבאה תהייה אחרת ושונה.

ואולם לפי הגישה הזו, שבה ומתעצמת השאלה בה פתחנו: כיצד החלטה אחת נחושה מוחקת לגמרי את העבר? ובקיצור: מדוע ה' מעניק אמון לבקשת הסליחה שלנו?

ג. בשבת הקרובה נציין את ח"י באלול, יום ההולדת של שני המאורות הגדולים, הבעש"ט הקדוש ורבנו הזקן. הבה נפתח עם סיפור רב-עומק אודות רבנו הזקן. בעיירה קטנה הייתה שמחה גדולה. חתן וכלה יתומים השתדכו והקהילה התגייסה לשמחת הצעירים האומללים שלא ידעו שמחה מימיהם. לרגל השמחה, זכתה העיר לביקור חשוב של רבנו הזקן, שהייתה לו יד בשידוך המיוחד.

לפתע פרצה זעקה נוראה. מפקד המשטרה קיבל פקודה לגייס צעירים לצבא הצאר ובגודל רשעות החליט לגייס דווקא את החתן שעמד להינשא באותו ערב. קבוצת שוטרים דפקה על דלת ביתו של החתן ועצרה אותו. רגשות זעם ועלבון מילאו את אנשי העיר וראשי הקהילה פנו בתחנונים אל המפקד בבקשה לחוס על הנער. הוא נעתר לשחרר אותו תמורת סכום כופר אדיר בן אלף רובל.

רבנו הזקן הורה לראשי הקהל לכתוב את רשימת יהודי העיר לצד הערכה כמה כל אחד מהם מסוגל לתת. אך הסכום הסופי היה דל ועלוב. הרבי ביקש להבין האם אין גביר אמתי בעיירה הזו? וראשי הקהל הביטו זה על זה ולבסוף אמרו כי אכן גר כאן אחד היהודים העשירים ברוסיה, אך מדובר באיש קמצן, על גבול האכזריות, שנוהג להתעלל באלו שמבקשים ממנו תרומה. בכל פעם שנכנס אליו עני הביתה, הוא ניגש ברוב חשיבות אל הכספת ומוציא ממנה מטבע נחושת עלובה.

רבנו הזקן אמר כי הם יתחילו את הסבב בביתו של העשיר. הפמליה המכובדת דפקה על דלת ביתו, הוא התפעל לראות את רבנו הזקן עומד מולו והזמין את כולם אל משרדו האישי. הוא הצטער לשמוע על האסון שפקד את החתן היתום והוציא במחווה מטבע מהכספת. הייתה זו מטבע נחושת עלובה שכבר העלתה חלודה. בטרם הספיק רב העיר למחות על הפגיעה בכבודו של הרבי, קם רבנו הזקן, לחץ את ידו ואמר במאור פנים: "יישר כוח לך, ה' הטוב יברך אותך". המשלחת קמה ללכת ואז לפתע התעורר העשיר ואמר כי הוא רוצה לתת יותר לשמחת חתן וכלה והוציא מהכיס מטבע קטן של רובל.

רב העיר התכוון לסטור לו על הדרך שבה הוא נוהג ברבנו הזקן, אך רבנו לחץ את ידו בחום ואמר: "אה, יהודי רחום, ה' הטוב לא ישכח לך את הסיוע לחתן וכלה". ושוב הם קמו ללכת, ושוב התעורר האיש ואמר: "בכל זאת, שמחת חתן וכלה, הייתי רוצה לתת יותר" והוציא מהכיס שטר של עשרה רובל. ושוב הודה רבנו הזקן מכל הלב ושוב הוא המשיך ונתן, עד שהפקיד בידיהם את כל הסכום.

העשיר ביקש מרבנו הזקן להתעכב עוד רגע. הוא סיפר כי לפני עשרות שנים הוא היה נער צעיר שעשה את צעדיו הראשונים בעולם העבודה. הוא עבד קשה כדי להרוויח את דמי מחייתו ובקושי שרד. פעם עצר אותו איש עני בשוק וביקש תרומה. הוא הכניס יד לכיס והעלה ממנה מטבע נחושת. אותו עני התרגז וזרק לו את המטבע בפנים.

"נפגעת בעומק נפשי, אמר העשיר, מדוע אנשים לא מעריכים את המאמץ שאני עושה כדי להרוויח את הכסף? ואז החלטתי כי לא אתן יותר לצדקה עד שאנשים יאמרו לי תודה. עד שיבוא אדם ויידע להעריך את הנתינה שלי. מאז, המשיך העשיר, חלפו עשרות שנים. בגרתי, הזדקנתי, חיתנתי ילדים וכמהתי בכל ליבי להפוך להיות חלק מהקהילה ולזכות להשתתף בצרכים המרובים של עניי עירך. אך הייתי כבול בנדר שלי. לא יכולתי להשתחרר מאותה פגיעה שלימדה אותי שאנשים מביטים עלי דרך הצבע של הכסף שלי. "ועכשיו רבי, הוא סיים עם דמעות בעיניים, אני כל כך מודה לך שפרצת עבורי את המחסום, שידעת להודות על הנתינה והתרת את הנדר בו הייתי כבול".

כעת בואו נפענח את הסיפור: מה באמת הניע את רבנו הזקן לגשת אליו? או בשפה גסה, מהי "תפיסת האדם" של רבנו הזקן בגללה האמין בתשוקה הפנימית של אותו אדם לתת?

התורה מעבירה את הרעיון דרך **אות אחת**. ישנה אות בפרשת נשא שמקפלת בתוכה את כל תפיסת התשובה של היהדות. מדובר שם על אישה שכשלה בחטא חמור ובגדה בבעלה ונאמר כך:

4. במדבר היב: איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל

כאן מבחין כל אחד בבעייתיות בפסוק. המילה "תשטה", מלשון "סטייה מדרך הישר", אמורה להיכתב עם האות "סמך" ולא עם האות "שין". מבארת הגמרא רעיון כביר:

סוטה ג,א: אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, שנאמר: איש כי תשטה אשתו.

הקב"ה יודע שאדם לא חוטא בכוונה תחילה, יהודי לא עובר על רצון ה' בלב שלם ובהזדהות גמורה. הוא חוטא משום שהוא טועה, מועד, נסחף בלהט החיים הטובים ומאבד את השליטה העצמית (או שפשוט הוא תינוק שנשבה ואינו יודע מהאיסור). אך אסור לבלבל בין הטעות ובין המהות העמוקה של האדם. הטעות היא לא יותר משריטה חיצונית.

למה הדבר דומה? ישנם אנשים שסובלים מחרדות שונות. אחת הדרכים הפופולאריות והטובות לטיפול בחרדה היא **לסמן את החרדות ולדחות אותן**. אדם בוגר יודע לזהות אילו מחשבות הן בבחינת **רוח שטות** ולא יותר מהפרעה חיצונית אשר חובה לדחות אותה.

ולכן כאשר רבנו הזקן שמע על יהודי עשיר שאינו נותן יותר מפרוטה, הוא לא נחרד ולא גידף, הוא הבין שאותו יהודי סובל מרוח שטות המכסה על נשמתו הגדולה. כל מה שנותר היה למצוא את דרך ה**ריכוך הנכונה** כדי לסלק את התסביך ולגעת בנשמתו העמוקה. למעשה, כך מגדיר רבנו בתניא (פרק כד) כל אדם חוטא: הוא רק "אינו שפוי זמנית". בבחינת "יצאתי מדעתי, תיכף אשוב".

שמעתי פעם רעיון אדיר (מהרב מוטי אלון). הפסוק אומר: "רחץ ה' את **צואת** בנות ציון". גם פרה אדומה שמכפרת על עוון העגל, נאמר בה: "תבוא האם ותקנה את **צואת** בנה". מהי כוונת הביטוי הלא-אסתטי הזה? האם לא היו יכולים למצוא דימוי מכובד יותר לחטאים שלנו?

כאשר ילד מסתובב מלוכלך, אנשים זרים זועקים בתיעוב: "איכס, מסריח פה, שמישהו ייקח אותו". אך אז מגיעה האימא ומחבקת אותו ואומרת: "מתוק שלי, בוא אחליף לך את החיתול". מה באמת

ההבדל בין האנשים הזרים ובין האימא? כולם מבלבלים בין הילד ובין הצואה. הם רואים בו עצמו ילד מלוכלך. ואילו האימא יודעת כי עוד רגע תנקה אותו והוא ישוב להיות "הילד של במבה".

עד כאן דיברנו על הדברים כפי שהם נראים במבט מלמעלה, אך למעשה הם גלויים לעין-כל. גם בתפיסה השטחית שלנו אפשר לראות כי החטא הוא פעולה חיצונית ולא-רצונית. עובדה היא שהאדם שב. מגיע חודש אלול ועשרת ימי תשובה ויהודי לא נרדם בלילה. הוא מבקש מה' מעומק הלב שימחל לו על חטאיו. אך בעצם מה מדאיג אותו? הרי כל השנה הוא חטא בשאט נפש, שימשיך לחטוא הלאה? מה קרה?

למה הדבר דומה: האם מישוה שמע פעם על אדם שנכנס לתחנת המשטרה ומבקש מחילה על מעשה חמור שעשה אתמול? הוא חנה בטעות במקום אסור בחנייה וכעת ליבו נוקפו והוא מבקש מחילה ממדינת ישראל? כמובן, הדבר לא יקרה לעולם. כי לא אכפת לנו לחנות במקום אסור. אך כשיהודי חוטא כנגד הקב"ה והוא עוצר רגע לחשוב בעשרת ימי תשובה, הוא מתחלחל בעומק נפשו. מכאן שהחטא הוא לא יותר מטעות לא רצונית והיסחפות בלהט החיים.

ספר העקרים מבאר זאת בלשון משפטית יותר: כאשר המשטרה תופשת גנב והוא מביע חרטה, הוא לא מביע חרטה על עצם המעשה, אלא על כך שתפשו אותו. אדרבה, הוא היה מעדיף שלא יתפשו אותו ויוכל להמשיך לגנוב הלאה. אך כשיהודי שב על מעשיו, הוא צועק למה עשיתי את זה מלכתחילה? רבש"ע, מדוע אינני מצליח לחיות חיי טהרה?

וכיון שכן, הקב"ה נותן יד לפושעים. כי כאשר אדם מודה כי טעה ומביע חרטה – ראוי לתת לו יד לשוב. הרבי הזכיר כמה פעמים כי בשפות אחרות אומרים "חרטה" ואילו אצל יהודים אומרים "תשובה". אלו שתי גישות מהפכניות: "חרטה" פירושה, חטאתי בזמנו בלב שלם אלא שכעת אני חוזר בי. ואילו "תשובה" משמעותה, מעולם לא רציתי בחטא ואני רק שב לעצמותי הטהורה.

ניתן לסכם את הרעיון במשפט אחד: ה' מאמין לבקשת הסליחה שלנו ואינו מאמין לחטא שלנו.

התוועדות הרבי מלובאוויטש תשמ"ב ב/53-52: ידוע פתגם רבותינו נשיאנו: 'כשם שצריכים לידע את החסרונות, כן צריכים לידע מעלות עצמו'. ובזה ישנו דיוק נפלא: כאשר מדובר אודות המעלות, הלשון הוא מעלות עצמו, ואילו כשמדובר אודות החסרונות, הלשון הוא חסרונות סתם ולא חסרונות עצמו. הביאור בזה על פי מה שכתוב בספר הזוהר (ג יג,ב): 'ונפש כי תחטא' – בתמיהה! שכן יהודי מצד עצמו אינו שייך לעניין של חטא כלל. וגם כאשר נכשל בחטא חס ושלום, אין זה חיסרון עצמי אלא דבר שמחוץ הימנו שנדבק אליו. זאת אומרת היות שהוא נמצא בעולם הזה הגשמי והחומרי... נדבק אצלו משהו מגשמיות וחומריות העולם. ולכן, אף שזהו חיסרון, אין זה חסרון עצמי.

ספר העקרים שם: הפעולות האנושיות שעליהן ישובח האדם או יגונה, הן הפעולות הנעשות בבחירה וברצון והדרך לבחון זאת היא, אם לאחר שנעשה המעשה, הוא רוצה בקיומו ושמח בו, אבל אם אחר שנעשה הפועל ההוא, אינו חפץ בו והיה מעדיף שלא נעשה קודם לכן - אין ראוי שייחוס אליו המעשה אלא לאונס וטעות. לכן כאשר מתחרט על העבירה, זה מורה שלא נעשה הפועל ההוא ברצון גמור ואילו הדבר היה תלוי רק בו - לא היה עושהו מלכתחילה.

[אפשר להקשות: מדוע, אם כן, נדרשים לעונש על חטאים חמורים והתשובה אינה מספיקה? וכן מדוע בית דין של מטה נדרש לתת עונש ואינו מקבל את הסליחה? הביאור הוא, שחטא חמור גורם פגם גדול בנפש עד שנדרש עונש משמעותי כדי לסלק את הטעות מתוך הנפש. הסטייה אינה נפתרת עם בקשת הסליחה גרידא.

ולגבי בית דין של מטה מבואר, כי הם אינם יכולים לדעת האם בקשת הסליחה היא כנה ומבטאת את הרצון העמוק לשוב או שהיא עצמה חיצונית ומזויפת].

מה אומרת התפישה הזו בתכל'ס לחיינו? כיצד נאמץ את הגישה המהפכנית הזו בכל מעגלי מערכות היחסים שאנו מנהלים?

השאלה הבסיסית ביותר שאדם אמור לשאול בחייו היא, **מה אנשים רוצים?** מה אנשים מבקשים מעצמם ומאחרים? האם אנשים הם טובים ומבקשים לנהל מערכת יחסים בריאה או שאנשים הם רעים ונצלנים ושואפים רק לסחוט את הזולת?

כמובן, הספק הזה מניע את כל מערכות החיים. אדם שממתין לטלפון מאשתו והיא לא מתקשרת, אדם שלווה כסף למישהו אחר וההוא לא החזיר בזמן. או אדם שמצפה ליחס מסוים מהבוס שלו והוא לא זוכה לקבל אותו: כאשר תפישת האדם היא כמו אל יצור רדוף כוח שמחפש שליטה ואינו מהסס לדרוך על כולם בדרך - גם התגובות המיידיות שלנו הן כאלו. מלאות חשדנות וזעם. אולם תפישת התשובה של התורה מלמדת כי האדם בבסיסו הוא טוב גמור ושואף לנהל את החיים הערכיים ביותר שאפשר ואילו הכישלון הוא סיבוך חיצוני כתוצאה מאירועים שונים בחיים.

לכן התגובה שלנו צריכה להיות רכה, סלחנית ומעניקה הזדמנות שנייה. באופן ספציפי יותר, עלינו להפריד בין האדם ובין החטא ולא לייחס לו עצמו את הכישלון.

כך מסביר רש"י את המשפט "הוי דן את כל האדם לכף זכות": "מתוך שהוא מכריעו לזכות ואומר ... **אנוס היה או לטובה נתכוון** - נעשה שלום ביניהם".

ומה שלא פחות חשוב הוא ביחס לעצמנו: כולנו סובלים מפגמי אופי שהיינו רוצים לתקן אותם, אך אנו די נואשים ומתקשים להאמין שנוכל להשתנות. *בדיחה יפה מספרת על אדם שהיה מוציא מדי יום את הכריך בארוחת הצהריים ואומר: "פוי, שוב חמאת בוטנים". החבר שישב לבדו לא הבין מה קורה ושאל למה הוא לא אומר לאשתו שתפסיק למרוח חמאת בוטנים? - "לא הבנת, הבעיה היא שאני מורח בעצמי את חמאת הבוטנים"...*

בשורת התשובה היא כי פגמי האופי יהיו תמיד בבחינת לכלוך חיצוני שאפשר לדחות אותו. הרבי הביא לכך פעם משל נפלא (אגרות קודש מתורגמות ללה"ק א/211) מכיבוד בגד במכונת כביסה. הידיעה שמדובר רק בכללוך חיצוני, גורמת לנו להתעקש על ניקיון הבגד עד להצלחה המושלמת.

ומהאדם הפרטי אל העולם בכלל: הידיעה שהעולם בבסיסו הוא "גן נושא פירות" ואילו החטא והרוע הוא רק זמני, מעניקה לכולנו את הכוח להאיר את העולם עד להתגלותו המלאה של משיח צדקנו, אז יראו כל בשר כי פי ה' דיבר.

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי
תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת**

שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב